

Poikkeuksellisen harvinainen kokoelma esillä Tietomaassa -

Vilho Mäki- Hirvelän kunniamerkkikokoelma

Tietomaassa on esillä Suomen mittakaavassa poikkeuksellisen laaja ja harvinainen sotilas- ja siviiliansioista myönnetty kunniamerkkikokoelma. Se on ollut viimeksi esillä vuonna 1997. Kokoelman omistaa nykyään Oulun kaupunki. Kokoelman on koonnut levikkipäällikkö Vilho Mäki- Hirvelä 1950- 1980- luvulla. Mäki- Hirvelä kuoli vuonna 2000. Hän oli mm. Oulun Numismaattisen kerhon keskeinen perustajajäsen ja puheenjohtajana. Kunniamerkkien esilläolo on osa Oulun Numismaattisen kerhon 50 -vuotisjuhlia. Kokoelma on ainoa kerhon perustajajäsenen kokoelma, joka on säilynyt yhtenäisenä julkisessa omistuksessa.

Vilho Mäki- Hirvelä

Vilho Mäki- Hirvelä syntyi vuonna 1922. Hän osallistui talvisotaan 17 -vuotiaana suojeluskuntalaisena vartiotehtävissä kotirintamalla. Jatkosodassa hän taisteli JR 11:n riveissä Uhtualla, Kiestingissä ja Karjalan Kannaksen torjuntataisteluissa sekä Lapin sodassa.

Vilho Mäki- Hirvelä toimi Kalevan levikkipäällikkönä sekä sittemmin A-lehdet Oy:n piirimyyntipäällikkönä ja Valiolehdet Oy:n piiripäällikkönä. Oheiset leikekuvat ovat vuoden 1965 Apu- ja Seura- lehdistä Oulun Numismaattisen kerhon arkistoista.

Mäki- Hirvelä aloitti kunniamerkkien keräilyn 1950- luvun lopulla. 1960- luvulla hän matkusteli ahkerasti Saksassa ja Euroopassa keräilyreissuilla.

1970- luvulta alkaen Mäki- Hirvelä keräsi myös asepukuja. Vuonna 1988 juhannuksen jälkeen avattiin Pulkkilassa, noin 100 km Oulun etelä puolella asepuku- ja kunniamerkkigalleria Uniformia. Vilho Mäki- Hirvelän asepuvut ja mitalit olivat siellä esillä. Pulkkilan kunta oli ostanut Mäki- Hirvelän mahtavan kunniamerkki- ja asepuukokoelman matkailutoiminnan eteenpäin viemiseksi. Pohjan Prikaatin killan vuosikertomuksen 1989 mukaan jopa Euroopassa kyseisen kokoisia näyttelyitä oli harvassa ja Suomessa Pulkkilan galleria oli ensimmäinen. Kunta rakennutti näyttelyä varten omat tilat. Ne ovat vieläkin olemassa 4- tien ja Raahe- lialmi tien risteyksessä.

Uniformiasta ei tullut kannattavaa ja Pulkkilan kunta luopui näyttelystä. Oulun Matkailu osti näyttelymateriaalin omistukseensa vuonna 1993. Hankinnan

perusteena oli lisätä Oulun kiinnostavuutta matkailukohteena.

Mitalinäyttely nimettiin Oulun asepuku- ja kunniamerkkigalleriaksi. Vilho Mäki- Hirvelä toimi näyttelyn asiantuntijana. Näyttely sijoitettiin Tietomaan neljänteen kerrokseen. Vitriinejä oli kymmenkunta täynnä erilaisia kunniamerkkejä. Niitä on noin 600. Asepukuja oli 160 erilaista. Ne oli puettu esikuviaan muistuttavien nukkejen ylle.

Kun Oulun matkailu ja Tietomaa yhdistettiin, jotta saataisiin vahvuutta matkailun markkinointiin, kunniamerkit päätyivät nykyisen Tietomaan omistukseen. Näyttely oli Tietomaan yläkerrassa vuosina 1993- 1997, ja se purettiin nykyisen urheilunäyttelyn tieltä.

Vilho Mäki- Hirvelä järjesti näyttelyitä, sotilaspukukavalkadeja, piti esitelmiä, sekä oli asiantuntijana teatteriesitysten, elokuvien ja historiateosten valmistelussa. Hän kirjoitti erikoisalastaan lukuisia lehtiartikkeleja. Vilho Mäki- Hirvelä oli Oulun Numismaattisen Kerhon perustajajäsen vuonna 1962 ja sen puheenjohtaja vuosina 1965 - 1967. Kerhon hallituksen jäsenenä hän oli vuosina 1962 - 1967. (Kuva Kalevan kuolleita-palstalta)

Tämän lisäksi hän toimi aktiivisesti Oulun Sotaveteraanien ja Jääkäripataljoona 27 perinneyhdistyksen Oulun osaston varapuheenjohtajana sekä Pohjan prikaatin killan hallituksen jäsenenä. Sotakamreerin arvonimen hän sai 1991 ja 4. luokan Vapaudenristillä hänet palkittiin 1997. Mäki- Hirvelä kuoli 2.2.2000.

Asepukukokoelma on tänä päivänä varastoituna hieman ala-arvoisissa tiloissa. Yllä oleva kuva on niiden nykyisestä varastosta. Kunniamerkit ovat vitriineissä valmiina esille pantavaksi. Arvokkaimmat on sijoitettu kaupungin kassakaappeihin.

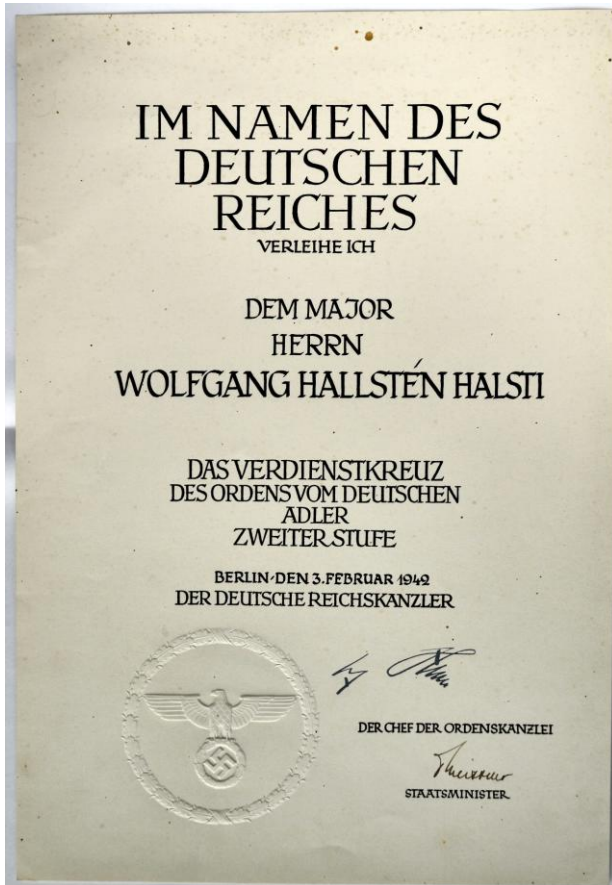

Mitalit eivät kuullun mukaan kelvanneet aikoinaan Pohjois- Pohjanmaan museolle, koska kokoelman aihepiiri on niin laaja. Museohan keskittyy ennen kaikkea paikallisuuteen. Tällä hetkellä on valmisteilla Oulun kaupungin kaikkien matkailukohteiden siirtyminen samaan organisaatioon. Tämä ehkä ratkaisee Mäki- Hirvelän kokoelman museaalisen, historiallisen ja matkailullisen sijoituksen. Kyse on valtakunnallisesti poikkeuksellisen laajasta ja harvinaisesta kunniamerkkikokoelmasta. Toivottavasti kokoelma pääsee arvoiseensa sijoituspaikkaan ja edes osittain esille.

Alla oleva luettelo kuvaa yhtä osaa kokoelmassa nähtävillä olevista harvinaisuuksista:

- 1.✓ Saksan Kotkan ritarikunnan ansioristi miekkojen ja rintatähden kera.
- 2.✓ Saksan Kotkan ritarikunnan 1. luokan ansioristi.
- 3.✓ Saksan Kotkan ritarikunnan 2. luokan ansioristi miekkojen kera.
- 4.✓ Saksan Kotkan ritarikunnan 3. luokan ansioristi.
- 5.✓ Saksan Kotkan ritarikunnan 3. luokan ansioristi miekkojen kera.
- 6.✓ Saksan Kotkan ritarikunnan Hopeinen ansiomitali.
- 7.✓ Saksan Kotkan ritarikunnan Hopeinen ansiomitali miekkojen kera.
- 8.✓ Saksan Kotkan ritarikunnan 1. luokan ansioristi miekkojen kera.
- 9.✓ Saksan Kotkan ritarikunnan 2. luokan ansioristi.

Kokoelmassa on mm. täydellinen sarja kolmannen valtakunnan eli Saksan Kotkan ritarikunnan ansioristejä ja mitaleja 1940- luvulta. Kyseisiä kunniamerkkejä ei nykyään näy juuri missään myynnissä. Vielä 1960 –luvulla niitä vielä saattoi ostaa Saksasta. Ainakin osa kunniamerkeistä oli luovutettu suomalaisille, jota taistelivat saksalasten rinnalla. Yhdessä luovutuskirjassa näkyi suomalaisen Wolf Halstin nimi. Myös Hitlerin allekirjoitus on nähtävillä paperissa.

Lisäksi kokoelman harvinaisuuksia on Pyhän Yrjön ritarikunnan ritarimerkit sekä vapaussodan 1. luokan vapaudenristin miekkojen kera vuodelta 1918. Se oli myönnetty näyttelyesitteen mukaan kenraaliluutnantti Hannes Ignatiukselle. Ignatius mm. johti Oulun valloitusta vuonna 1918, toimi yleisesikunnan päällikkönä vuoden 1918 jälkeen sekä perusti kadettikoulun.

Vitriinien 600 mitalin joukossa on useita, jota maailmalla ovat hyvin harvinaisia.

Lähteenä on käytetty:

1. Pohjanprikaatin killan vuosikertomus:

<http://www.pohjanprikaatinkilta.fi/vuosikertomukset/vuosikertomus1989.htm>

2. detaljit ONK:n pöytäkirjoista 1962-2000
3. keskustelut Tietomaassa
4. näyttelymoniste 1993

Esa Moilanen, Oulun Numismaattisen kerhon sihteeri

Mäki-Hirvelän kokoelman yleisesittely, Lassi Kaipainen

Mäki- Hirvelän kunniamerkkikokoelma on niin mittava, että sen kokonaisvaltaiseen esittelyyn ei tässä yhteydessä ole mitään mahdollisuutta, mutta yritän esitellä sen pääpiirteet ja muutamia erityisen kiinnostavia kohteita kokoelmasta. Kokoelmat tärkein ja samalla merkittävin osa on suomalaiset sotilaskunniamerkit, kokoelmasta löytyvät mm. tärkeimmät Vapaudenristit aina ensimmäiseen luokkaan saakka. Mainittakoon että kokoelmaan kuuluva 1. luokan Vapaudenristi miekoilla vuodelta 1918 on kuulunut tunnetulle Vapaussodan kenraalille, kenraalimajuri Johannes Ignatukselle, joka komensi valkoisia joukkoja Oulun valtatauksessa ja toimi hän toimi myöhemmin Vapaussodan aikana Mannerheimin päämajoitustestaria. Kokoelmassa on myös hyvä valikoima Suomen Valkoisen Ruusun ja Leijonan Ritarikuntien merkkejä, joita on jaettu myös suomalaisille sotilaille rauhanvuosina. Myös muut sotilaskunniamerkit, kuten vuosien 1918, 1939- 40 ja 1941- 45 muistoristit ja – mitalit on esitelty hyvin kattavana kokoelmansa. Entisenä suojeluskuntalaisena Mäki-Hirvelän kokoelmaan kuuluu laaja valikoima suojeluskuntajärjestön merkkejä ja –tunnuksia. Lotta Svärd merkkien osalta kokoelmaan kuuluu erittäin kiintoisa Oulun Lottapiirin puheenjohtajan, Aili Soveliuksen 10 kunniamerkin kokonaisuus, jossa on mm. Lotta Svärd – ja Suojeluskuntien ansioristi ja näiden lisäksi kaikkein harvinaisimpana i tanskalaisten talvisodan 1939-1940 vapaaehtoisten risti.

Saksalaisten kunniamerkkien osalta Mäki-Hirvelän kokoelma on suurin Suomessa koottu kokoelma, vaikka joukossa onkin mukana myös ilmeisiä jälkivalmisteita. Kokoelmaan kuuluu esimerkiksi. 9 eri luokkaa harvinaisia Saksan Kotkaritarikunnan merkkejä, joita on säilynyt suhteellisen vähän maailmalla, sillä niitä ei saanut kantaa julkisesti II maailmansodan jälkeen. Näiden Kotkaritarikunnan merkkien käyttö on ollut sallittu vain muutamassa maassa, kuten Suomessa ja Espanjassa, joissa näitä kunniamerkkejä ei koskaan kielletty.. Kokoelmaan kuuluu myös näihin merkkeihin kuuluvia myöntökirjoja, joissa on myös Adolf Hitlerin facimile allekirjoitukset, kokoelman myöntökirjoista kaikkein kiintoisin on Mannerheim-ristin ritarin (no. 157) everstiluutnantti Wolf Halstin (1905- 1985) 3.2.1942 saaman II luokan Kotkaritarikunnan ristin myöntökirja. Mielenkiintoista tässä myöntökirjassa on se, että Halsti itse ei ollut kovin innostunut näistä III valtakunnalta saamistaan kunniamerkeistä (yhteensä 4 kappaletta!) osin

omista saksalaisista juuristaan huolimatta. Esimerkiksi Halsti palautti jo vuonna 1939 vain vuotta aikaisemmin saamansa 3. luokan ristin Saksan suurlähetystöön vastalauseena Saksan solmimalle hyökkäämättömyys sopimukselle Neuvostoliiton kanssa. Mainittakoon vielä, että Halstin saama Mannerheim-risti myönnettiin pääosin juuri saksalaisia vastaan käydyin Lapin sodan ansiosta (mm. Tornion maihinnousun).

Kokoelmaan kuuluu myös kiinnostava valikoima venäläisiä ja neuvostoliittolaisia merkkejä, joista kaikkein kiinnostavin on IV luokan Yrjönristi, joka on kuulunut suomalaissyntyiselle everstiluutnantti Rehmannille, joka toimi vuonna 1914 Mikkeliin majoitetun venäläisen 5. Suomenmaalaisen rykmentin komentajana. Näytteillä on myös hänen asepuokunsa ja muut kunniamerkinsä. Yrjön Ristit ovat tänä päivänä hyvin tavoiteltuja kunniamerkkiharvinaisuuksia, joista maksetaan huutokaupoissa hurjia summia. Toinen venäläinen harvinaisuus on keisari Aleksantri III henkivartiokaartin epolettipari, joita tunnetaan Venäjän ulkopuolella vain tämä Mäki-Hirvelän kokoelmaan kuuluva pari. Mitään muita suurharvinaisuuksia ei kokoelmaan kuulu, mutta kokoelman kolmisenkymmentä muuta hienokuntoista merkkiä- ja mitalia pääosin vanhoine alkuperäisnauhoineen ovat nykyisin jo melko harvinaisia, kun lähes kaikki venäläinen keisarivallan aikainen kunniamerkkimateriaali on jo vuosia virrannut Länsi-Euroopasta ja Suomesta takaisin Venäjälle. Neuvostoliiton merkkien osalta näytteillä on lähinnä sotiin 1939 -1945 liittyviä merkkejä, mikä sopiikin erinomaisesti kokoelman yleisluonteeseen. Mäki-Hirvelä kuitenkin jatkoi juuri Neuvostoliiton kunniamerkkien keräämistä varsinaisen kokoelman myynninkin jälkeen aina kuolemaansa saakka.

Näytteillä on valikoima myös muiden maiden kunniamerkkejä, kuten esimerkiksi mielenkiintoinen valikoima Brittiläisiä merkkejä. Näistä brittiläisistä mitaleista kannattaa mainita ainakin Suomeen liittyvä Baltic-mitali, jota jaettiin niille briteille, jotka osallistuivat Suomen rannikoille suuntautuneisiin laivasto-operaatioihin vuosina 1854 ja 1855, Kokoelmaan kuuluu myös ensimmäisen maailmansodan aikainen Military Medal, joka oli kaikkein korkein miehistölle tai alipäälystölle myönnettävä urhoollisuusmitali, jonka yläpuolella oli vain yksi merkki eli Victorian risti. Mäki-Hirvelän kokoelmaan kuuluva Victorian risti on valitettavasti vain kopio, jos se olisi ollut aito risti, sen arvo saattaisi olla jopa 300 000 euroa, eli hienon Oululaisen omakotitalon hinta! Kolmas kiinnostava brittiläinen merkki on Air Force Cross, jolla palkitaan kunnostautuneita lentäjiä. Tänä päivänä ristin arvo on yli 1000 euroa ja niiden löytäminen keräilymarkkinoilta on hyvin hankalaa. Brittiläisten merkkien lisäksi kokoelmaan kuuluu myös muutamia Ranskalaisia kunniamerkkejä. Näistä kannattaa ehdottomasti mainita Medaille Militaire -mitali, jonka Mäki-Hirvelä osti 1950-luvulla pienestä Pariisilaisesta antiikkikaupasta. Tästä keisari Napoleon III vuonna 1862 perustamasta ranskalaisesta urhoollisuusmitalista alkoi siis samalla Mäki-Hirvelän kunniamerkkikeräilyharrastus, joka johti tämän lähes ainutlaatuisen laajan kokoelman syntyyn.

Mäki-Hirvelän kokoelmaan kuuluu myös muutamia Baltian kunniamerkkejä, joista kiinnostavin ja samalla myös keräilyllisesti arvokkain on jääkärikenraalimajuri Jarl Lundqvistille myönnetty Viron Kotkaritarikunnan suurristi. Tätä merkkiä on myönnetty vuosina 1928-1940 vain runsaat 160 kappaletta, joista Suomeen 22 kappaletta, saajina olivat lähinnä Suomen puolustusvoimien

silloiset kenraalit ja eräät kaikkein korkeimmat siviilivirkamiehet. Se miksi tässä kokoelmassa on hyvin vähän Baltian materiaalia on kenties se seikka että näitä merkkejä ei ollut yksinkertaisesti saatavilla 1960-1980-luvuilla kuin vain hyvin rajoitetusti. Neuvostoliiton ollessa vielä voimissaan halpahintaisten, mutta muutoin ”raskauttavien” kunniamerkkien salakuljettaminen länteen ei juurikaan kannattanut vaan antiikin salakuljetuksessa keskityttiin helpommin myytävään ja muutoinkin arvokkaampaan materiaaliin.

Lassi Kaipainen, Helsingin Numismaattinen yhdistys